

BODEM ALS SLEUTEL IN KRINGLOOP

Derk Boswijk

Het benutten van organisch restmateriaal, zoals lokaal maaisel van bermen, sloten en graslanden voor bodemverbetering, kunnen een rol spelen bij het sluiten van kringlopen. Jaarlijks komt er bijvoorbeeld ruim 82.000 ton (droge stof) aan natuurgras vrij voor bewerking. Bij het beheer van graslanden door natuurorganisaties komen jaarlijks duizenden tonnen los maaisel vrij.

Al jaren wordt door beleidsmakers en politici de ambitie voor kringlooplandbouw en duurzaam bodembeheer uitgesproken. Ook benadrukt dhr. Remkes in zijn advies 'Wat wel kan' het belang van een goede bodemkwaliteit. Kringlooplandbouw houdt in dat we agrarische biomassa en de daarin opgeslagen voedingsstoffen vasthouden in het voedselsysteem¹. Daarin kan organisch restmateriaal als bemestingsproduct niet ontbreken. De bodem heeft er profijt van en de vraag naar kunstmest en daarmee de uitstoot van stikstof en CO₂ en het gebruik van aardgas neemt erdoor af. Daarnaast heeft het kabinet aangegeven dat er wordt ingezet op een niet-vrijblijvende bijdrage van ketenpartijen in de agrarische keten, andere sectoren en de financiële sector. Het zou een kans zijn om leveranciers van organisch restmateriaal, zoals gemeenten en natuurbeheerders, een rol te geven in het verbeteren van de bodemkwaliteit.

Het CDA is van mening dat het gebruik van organisch restmateriaal als bemestingsproduct meer gestimuleerd moet worden, aangezien huidige regelgeving de ontwikkeling ervan in de weg staat. Er is weliswaar een landelijk programma Circulair Terreinbeheer waar op dit moment 60 pilots deelnemen in het CT Kennisprogramma, maar na afloop van dit programma hebben deze pilots – en ook andere initiatieven – geen zicht op voortgang. En de wijze waarop de pilots in dit programma op dit moment aan juridische vereisten moeten voldoen is sterk belemmerend.

¹ [Kringlooplandbouw: een nieuw perspectief voor de Nederlandse landbouw - WUR](#)

Kansen

Organisch materiaal zit vol nutriënten die op dit moment niet in de keten terechtkomen. Landbouwgrond is als enige in staat om ervoor te zorgen dat organisch materiaal wordt omgezet tot beschikbare nutriënten voor de plant (hernieuwbare grondstof). Dit is mogelijk door het product voor te bewerken doormiddel van composteren of fermenteren. Gefermenteerd organisch materiaal wordt ook wel Bokashi genoemd. Het toevoegen van organische stof in de bodem helpt voedingsstoffen vast te houden, vermindert CO₂-emissie en verhoogt CO₂ opslag in bodem en beperkt uitspoeling van stikstof².

Bijkomend voordeel is dat het gebruik van kunstmest beperkt kan worden. Het is bekend dat bij de productie van kunstmest veel CO₂ en stikstof vrijkomt. Dat is bij de verwerking van organisch restmateriaal veel minder en daarbij komt dat het restmateriaal afkomstig is uit de omgeving en dus een kortere afstand aflegt dan kunstmest. Ook kan het kostprijsverlagend voor de boer zijn, aangezien organisch restmateriaal het een stuk goedkoper in aanschaf is dan kunstmest.

Belemmerend beleid

De belemmeringen voor het optimaal benutten van de bodem als recycbaar liggen zowel in lokale, provinciale als nationale regelgeving. Het proces om als boer lokale compost of Bokashi te maken is omvangrijk en demotiverend. Zo wordt een boer door het innemen van lokaal maaisel in de wet gezien als afvalverwerker, wat niet in overeenstemming is met de agrarische bestemming. Afval mag nu alleen afgevoerd worden naar een gecertificeerde verwerker. Door de komst van de Vrijstellingsregeling Plantresten is het mogelijk geworden om maaisel plaatselijk toe te passen in de landbouw. Hierbij moet nog wel voldaan worden aan andere regelgeving. Het is echter een wirwar aan wetten- en regels, waardoor het voor een leek niet duidelijk is wat nu wel en niet mag ten aanzien van het gebruik van organisch restmateriaal als bodembemester.

² [Pilot Organisch \(rest\) Materiaal Als Bodemverbeteraar \(OMAB\) – Ommmermarke; werkzaam in Ommen en Dalfsen](#)

Volgens Omgevingsdiensten moet er een aanmeldnotitie voor een MER-beoordeling worden ingediend. Omdat maaisel en blad worden gezien als afval, is het maken van compost of Bokashi van lokaal maaisel of blad alleen toegestaan met een omgevingsvergunning van de gemeente voor het oprichten of het veranderen van een inrichting en is het gebruik van bokashi in de bodem alleen toegestaan met een ontheffing van het stortverbod buiten inrichtingen van de provincie. Daarbij moet ook nog, afhankelijk van de ligging van het bedrijf ten opzichte van gevoelige Natura2000-terreinen een Aeries-berekening gedaan worden om erachter te komen of er nadelige effecten op de natuur kunnen optreden. Ook de huidige mestwetgeving biedt weinig mogelijkheden voor het toepassen voor organisch restmateriaal. In Europa is op 1 juli 2022 de Europese Meststoffenverordening in werking getreden. Hierin is de lijst met categorieën bemestingsproducten die een Europese status kunnen krijgen via een CE-label uitgebreid. Zo zijn bijvoorbeeld organische meststoffen en bodemverbeteraars toegevoegd aan de lijst, wat betekent dat deze vrij verhandelbaar zijn binnen Europa. Dit is in Nederland echter nog niet overgenomen.

Voorstellen

Om het gebruik van compost en bokashi van lokaal maaisel beter te faciliteren en hierdoor de bodem optimaal te benutten stellen we voor:

- Bestaande initiatieven faciliteren.
Zoals eerder gezegd is het gebruiken van organisch restmateriaal niet helemaal nieuw. Er bestaan al initiatieven, bijvoorbeeld coöperaties waarbij aangesloten boeren hun grond beschikbaar stellen voor het composteren van reststromen.
- Besluiten maaisel en blad onder voorwaarden te beschouwen als grondstof, zodat deze gebruikt kunnen worden als lokale bodembeters. Het materiaal blijft binnen de kringloop, niemand ontdoet zich ervan en het juridische afvalspoor komt niet in beeld. Voorwaarden zijn:
 - o Zekerheid van afzet, zoals een contract tussen leverancier en agrariër;
 - o Rechtmatigheid, door een gedegen kwaliteitsborgingssysteem voor het proces³ en een toetsing van het product;
 - o Hoogwaardigheid, doordat lokale bodembeters zeer vergelijkbaar zijn met de minimumstandaard compost.
- Faciliteren van het Circulair Terreinbeheer Kennisprogramma, waarin de effecten van het gebruik van organische meststoffen op de bodemkwaliteit worden onderzocht. Dit CT Kennisprogramma, uitgevoerd door de WUR, loopt nu twee jaar en uit de tussenresultaten blijkt dat de lokale bodembeters voor het overgrote deel veilig zijn voor mens en milieu. Echter, voor de effecten op de bodem is langjarig onderzoek nodig tot minimaal 2025. De afgelopen twee jaar heeft het ministerie van LNV dit CT Kennisprogramma betaald. Gevraagd wordt om cofinanciering van het ministerie van I&W.
- Meer duidelijkheid verschaffen over de vereisten om organisch restmateriaal (al dan niet gecomposteerd of gefermenteerd) toe te mogen passen.
Door de huidige complexe wet- en regelgeving hieromtrent is het voor boeren niet duidelijk wat wel en niet mogelijk is ten aanzien van de verwerking en toepassing van lokaal organisch restmateriaal.

³ Het programma Circulair Terreinbeheer (<https://circulairterreinbeheer.nl/>) heeft zo'n kwaliteitsborgingssysteem ontwikkeld.